

ŠÁRKA 2021

FYZIKA
NA BŘEHU
ŘEKY SVRATKY

Fyzikální soustředění studentů středních škol

areál Šárka na břehu řeky Svatky

6. – 9. září 2021

Pondělí odpoledne

Po hlavě

A-H-R

Než se pustíme na tenký led, skočíme si dRRRRRRRobnou šipku do kontextu tohoto mokrého sympozia. Připravte si otázky, uši (a mozek?)

Pozoruhodná voda

Zdeněk Bochníček

Voda je jednoduchá tříatomová molekula, přesto je to jedna z nejpodivnějších látek, které člověk zná. Její neobvyklé chemické vlastnosti ji činí nezbytnou pro existenci jakékoliv formy života, alespoň podle našich současných představ, takže hledání života ve vesmíru je spojeno s hledáním planet, na kterých by mohla existovat voda v kapalném stavu. I z pohledu fyzika je voda neobvyklá a v jistých vlastnostech odlišná od většiny jiných látek.

V přednášce si všimneme zejména fyzikálních vlastností vody a zaměříme se také na to, jak se tyto vlastnosti projevují ve světě kolem nás i v nás samých. Zjistíme, proč led klouže, kolik vody musí během závodu vypít maratonec, proč je londýnská mlha už minulostí a jak vysoké stromy zvládnou zdánlivě nemožný úkol: nasát vodu až do samého vrcholu.

Cílený entanglement rozlehlých systémů

A-H-R

Nejprve zkusíme změřit vztakovou sílu, kterou na nás působí vlastní ego... Následně pomocí metody informačních entanglementů postupně přejdeme k řešení rozsáhlých systémů.

Pondělí večer

Archimedův zákon, kvíz

Luboš Poláček

Máme dva objekty - hliníkový válec zavěšený na stojánku a odměrný válec s vodou. Jeden z objektů je na misce (oba objekty jsou na miskách) rovnoramenných vah v rovnováze. Když hliníkový válec ponoříme do vody, působí na něj vztlaková síla, to je zřejmé. Ale zda a jak se tím změní situace na vahách a jak velké závaží musíme případně dát na vhodnou miskou vah, abychom rovnováhu na vahách obnovili, to už zřejmé být nemusí.

Budete se moci vyjádřit, jaký výsledek experimentu očekáváte.

Ty máš svaly, ale kdo má mozek???

A-H-R

„Nebude-li pršet, nezmoknem“ a další logické operace budou během večera základem úspěchu v honbě za penězi, smyslem vesmíru a tak vůbec.

Úterý dopoledne

Voda na Zemi – výzvy pro další generace

Tomáš Kuchovský

Vodu jsme se naučili vnímat jako naprostou samozřejmost, která nás doprovází celý život. Ale odkud pochází, jak je na Zemi rozdělená, jak je stará, a s jakou vodou se běžně setkáváme? Opravdu máme vody málo, jak často slyšíme, a hrozí tedy lidské populaci její nedostatek? Může člověk svým hospodařením ovlivnit množství dostupné vody a její kvalitu? Vnímáme tyto problémy spíše jako lokální, regionální nebo globální? To jsou otázky, na které si odpovíme v naší přednášce.

Voda a vidění

Jana Jurmanová

Kapka vody je zajímavý objekt pro fyzikální zkoumání. Můžeme si klást řadu otázek - jaký má tvar, jaké může nabývat minimální a maximální velikosti, a také, jestli dokáže zobrazovat jako optický systém. Tento poslední dotaz rozebere přednáška podrobněji - seznámíme se s fyzikálními zákony, které stojí v pozadí zobrazování lomem i odrazem. A pak přejdeme od kapky vody k oku. To je složeno z řady optických prvků, jejichž vlastnosti jsou velmi podobné vlastnostem vody. Tím pádem zrakový orgán dobře funguje na vzduchu, ale hůře při ponoření pod hladinu. Ale fyzika zná způsoby, jak si s tímto nedostatkem aspoň částečně poradit. Jak? To se dozvíme na přednášce.

Úterý odpoledne

Dílna

Studenti se rozdělí na týmy a každý tým provede nějaké měření.

Bude se jednat o tyto oblasti měření

- 1. Analýza výtoku vody z nádoby otvorem vlivem hydrostatického tlaku
- 2. Torricelliho pokus s vodou
- 3. Povrchové napětí vody
- 4. Měření rychlosti zvuku a rychlosti světla ve vodě
- 5. Skupenské změny vody

Všichni budou mít možnost zkusit si, do jak velké výšky jsou schopni vyfouknout vodu ve svislé trubici.

Hydrodynamika versus nelogika

A-H-R

Jaký je výsledek hydrostatického tlakového působení na řešení vodního streameru?

Na teoretické (ne)znalosti je navázána praktická ukázka...

Úterý večer

Je voda modrá?

Zdeněk Navrátil

Zatímco učebnice chemie popisuje destilovanou vodu jako bezbarvou, čirou kapalinu, mnohé ukazuje opak: modré jsou snímky řek, moří i oceánů, modrá je planeta Země, o modrých vodách se zpívá a básní v literatuře, malé děti kreslí vodu vždy modrou pastelkou. Cílem přednášky je pokusit se pomocí optické spektroskopie a kvantové fyziky tento rozpor vyjasnit a ukázat, že voda je svým chováním vskutku pozoruhodná kapalina.

Sera del Malandrino

A-H-R

Il signor Lunastorta porge i suoi ossequi al professor Piton e lo prega di tenere il suo naso mostruosamente lungo lontano dagli affari altrui.

Il signor Ramoso ? d'accordo con il signor Lunastorta e ci tiene ad aggiungere che il professor Piton ? un brutto idiota.

Il signor Felpato vorrebbe sottolineare il suo gran stupore per il fatto che un tale imbecille sia diventato professore.

Il signor Codaliscia augura buona giornata al professor Piton e gli d? un consiglio: l?vati i capelli, sporcaccione!

Středa dopoledne

Voda a energetika

Pavel Konečný

Odhaduje se, že na Zemi je úhrnem 1 miliarda 460 miliónů kubických km vody, naprostá většina v mořích a oceánech. Vodní plochy pokrývají 75 % zemského povrchu. Výměna vody mezi oceány, atmosférou a souší se nazývá koloběh vody, je udržována v chodu slunečním zářením a je doprovázena přenosem obrovského množství energie. Příkladem je transport sluncem odpařené vody z moře oblačným systémem do výše položené krajiny. Voda stéká dolů a formuje potoční a říční systém. Z vodních toků získávali lidé mechanickou práci od pradávna, o čemž svědčí nálezy různých vodních kol, předchůdců dnešních turbín. Energeticky se dá v principu využít i to, že při tomto procesu vzniká ze slané mořské vody voda sladká. Tato možnost je dosud ve stádiu pilotních projektů tak zvaných osmotických elektráren.

V přednášce se seznámíme se základními rysy koloběhu vody v přírodě se zřetelem na energetické využití. Podíváme se na fyzikální princip funkce vodních kol a turbín. Po krátké exkurzi do historie se podíváme na moderní vodní stroje, některé jejich technické aspekty a jak se celý obor podílí na výrobě elektrické energie. Na konec se zamyslíme nad možnostmi dalšího konvenčního i nekonvenčního rozvoje hydroenergetiky.

Příprava konference

Použijete tužku / kalkulačku / počítač a vyhodnotíte, co jsme naměřili.

Středa odpoledne

Na vlnách podivna

A-H-R

Napněte plachty, vyplouváme! Život na vodě a u vody je sice nevyzpytatelný, ale s trochou štěstí se do večera ocitnete opět v přístavu.

Středa večer

Richard Feynman o tečení „mokrě“ vody

Jan Novotný

Jeden z největších fyziků 20. století R. Feynman věnoval poslední kapitolu sedmého dílu svých Přednášek o fyzice „mokrě“ vodě, odborně řečeno nestlačitelné tekutině s nezanedbatelnou vazkostí. Feynmanův výklad je velmi originální, obsahuje řadu zajímavých postřehů a také úvahy, které přesahují dané téma a vztahují se k samé podstatě fyziky.

Tato přednáška se pokusí přiblížit část Feynmanových myšlenek: bude se týkat zejména úlohy zjednodušení a názornosti při hledání fyzikálních teorií, možnosti modelování fyzikálních dějů změnou prostorového a časového měřítka a problému, zda v našich rovnicích může být obsaženo „všechno“ o světě, který popisují, i když to v nich (zatím?) nedokážeme vidět.

Souboj živelů a spáleného masa

A-H-R

Víte, co je největším nepřítelem vody?

Správně.

Oheň. Teda aspoň podle elementa-listů.

Pojďme ho zkrotit a k tomu se i trochu zrelaxovat a najíst.

Vhodná doprovodná akustická tvorba:

- I. Mládek: Léta plynou rychle jako má rodná Punkva
- Elán: Voda čo ma drží nad vodou
- Vltava: Marx, Engels, Beatles
- Wet, Wet, Wet: Love is all around
- G. F. Händel: Vodní hudba
- A. Dvořák: Rusalka, árie Vodníka
- Deep Purple: Smoke on the water
- Bratři EBENI: U vody

atd.

Čtvrtek dopoledne

Kvíz

Jana Jurmanová

Budeme Vám klást záludné otázky, a tak zjistíme, co jste si z přednášek zapamatovali. Nejúspěšnější z Vás získají drobnou hmotnou odměnu.

Konference

studenti

Seznámíte nás s postupem a výsledky vašich měření.

Vydal: Ústav fyzikální elektroniky
Přírodovědecké fakulty MU v Brně
Redakce: RNDr. Luboš Poláček